

ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ЖІНОК У СІМ'І

У статті проаналізовано ситуацію з насильством, якого зазнають жінки від своїх партнерів (чоловіків, з якими вони перебувають у зареєстрованому чи незареєстрованому шлюбі). Розглядається історія виникнення соціологічних досліджень проявів насильства в сім'ї та аналізується ситуація в сучасній Україні на основі вітчизняного емпіричного дослідження.

Серед основних перешкод у реалізації прав жінок та їхньої участі нарівні з чоловіками в житті суспільства помітне місце посідає насильство та загроза здійснення насильства стосовно жінок. Тим часом факти насильства часто лишаються непоміченими та незареєстрованими, тому щодо нього не вживаються жодні заходи. В умовах зростання загальної напруженості та насильства в суспільстві, як це відбувається в усьому східноєвропейському регіоні, безпека жінок вдома, на роботі та в громадських місцях серйозно послаблена.

Акти насильства щодо жінок та дівчат є суттєвим порушенням їхніх прав людини і завдають величезної шкоди фізичному та психічному здоров'ю. За оцінками Світового банку, в промислово розвинених країнах на зґвалтування та насильство в сім'ї в загальному показнику смертності жінок віком 15—44 роки припадає 19 відсотків [1]. Це означає, що жінки втрачають кожен п'ятий рік здорового життя в результаті травм, хвороб чи передчасної смерті внаслідок актів насильства.

Однією із складностей аналізу даних про акти насильства взагалі та насильства щодо жінок зокрема є складність вимірювання рівня та ступеня насильства. Деяким поняттям, як от моральна наруга (моральна образа) та сексуальне домагання, важко дати визначення, тому виникають проблеми щодо вимірювання. Навіть за наявності чіткого визначення окремі форми насильства часто лишаються поза увагою, насамперед акти насильства в сім'ї. Тому для аналізу доводиться використовувати як адміністративні дані, так і свідчення з інших джерел. Таку додаткову інформацію часто отримують шляхом проведення невеликих та нерепрезентативних обстежень, і до неї слід ставитись обережно.

Наслідки насильства для здоров'я жінок широко розходяться, як кола на воді, негативно впливаючи не лише на самих жертв, а на їхні сі-

м'ї, дітей та на суспільство загалом. За даними проведених досліджень, жінки, котрі стали жертвами насильства, мають нижчу успішність та нижчу здатність заробляти; вони також виявляють більшу схильність до самоізоляції від суспільства, у них частіше розвиваються депресивні стани [2].

Наслідки для дітей починають проявлятися уже в ранньому віці. Жертви насильства зазвичай народжують дітей з пониженою вагою; вони більшою мірою піддані ризику передчасних пологів та різних післяпологових ускладнень. Діти, які живуть у сім'ях, де у стосунках між батьками панує атмосфера жорстокості, також піддані ризику стати жертвами посягань, і в них можуть з'явитись психічні та поведінкові відхилення. Важливо відзначити, що модель поведінки, заснована на насильстві та жорстокості, передається з покоління в покоління, і діти, що стали свідками насильства чи зазнали його самі, бувають більш схильними стати жертвами насильства або самі вчинити насильство, ставши дорослими. Крім того, негативно впливаючи на потенційні здібності жертви, насильство щодо жінок знижує їхні економічні та психосоціальні можливості, необхідні для догляду за дітьми та іншими членами сім'ї, включаючи і партнерів, які чинять насильство.

Зародження соціологічних досліджень домашнього насильства

Навіть у розвинених країнах з багатим досвідом соціологічної теорії та практики подружнє насильство є відносно новою сферою дослідження. Переконливих даних про взаємозв'язки, не кажучи про змінні, ще не вдалось отримати. Тим більше подібні дослідження не поширені в країнах колишнього СРСР і не стали систематичними.

До 1970-х років насильство над жінками в сім'ї в розвинених країнах розглядалось здебіль-

шого з точки зору психіатрії. Соціологічні праці про домашнє насильство викладались переважно в рамках кримінологічних досліджень вбивств (напр., Gillen, Palmer, Pokorny, Wolfgang) [3].

Незважаючи на історичні та кроскультурні докази того, що сім'я завжди була ареною міжособистісного насильства відтоді, відколи ми маємо письмові записи про людство та сімейне життя, та незважаючи на те, що інші дисципліни почали вивчати зловживання та насильство в сім'ї, соціологічні дослідження та визнання цієї теми почались фактично лише з 1970-х років. Чому соціологи так пізно визнали сімейне насильство як тему для досліджень? Які сили спричинили до дисциплінарних змін від вибіркового ігнорування до прийняття домашнього насильства як латентної соціальної проблеми? Яким чином домашнє насильство врешті-решт привернуло увагу як гучна соціальна проблема?

Стар (Star) наголосив, що мовчанням, яке традиційно оточувало проблему домашнього насильства, слід завдячувати трьом факторам: 1) недостатній обізнаності, 2) загальному схваленню та 3) запереченню. Строе (Strauss) зазначає, що три фактори вплинули на виникнення домашнього насильства як соціальної та соціологічної проблеми: 1) підвищення чутливості до насильства, що відбулось наприкінці 1960-х та на початку 1970-х років, пов'язане з В'єтнамською війною, політичними вбивствами, сильним соціальним протестом і зростанням рівня вбивств і нападів; 2) відновлення жіночого руху та 3) теоретичний виклик консенсусній моделі суспільства з боку прихильників моделей суспільства, представлених школами конфлікціонізму та соціальної дії [4].

Існують також додаткові чинники, які можуть пояснити, чому і як соціологи спочатку помітили, а потім і відкрили домашнє насильство. По-перше, насильство в домі — проблема сім'ї, проблема правопорушення та проблема кримінології. Доки воно торкається усіх цих окремих соціологічних сфер діяльності людини, домашнє насильство не має "домівки" в якійсь одній з них. Для кримінологів домашнє насильство є лише однією з форм кримінальної насильницької поведінки. Дослідники сімейних стосунків часто приєднують домашнє насильство до загальної "залишкової" категорії "відхилень у сім'ї". Другою проблемою є те, що домашнє насильство стосується приватної сфери життя. На відміну від вбивства, бунту, повстання та вуличного насильства, домашнє насильство приховується за символічно та буквально зачиненими дверима домівки. Приватна природа домашнього насильства не лише приховує проблему від громад-

ського та наукового погляду, але водночас робить жертв і кривдників майже недосяжними для багатьох дослідників. У той час як соціальні працівники, психіатри та лікарі мають доступ до учасників домашнього насильства, доступ соціологів до випадків та суб'єктів часто обмежується громадськими прикладами вбивств, нападів тощо. Окрім того, працівники соціальних служб та лікарень перешкоджають доступові соціологів до цих осіб на підставі конфіденційності.

Початок 1970-х років продемонстрував певні зміни, передусім у США. По-перше, всі штати встановили офіційну звітність про зловживання щодо дітей та випадки безпритульності. По-друге, були запроваджені притулки для побитих дружин. Багато таких притулків було відкрито феміністськими організаціями, які надавали соціологам-жінкам доступ до цих притулків з метою соціологічних досліджень. Більшість опублікованих досліджень побиття дружин базувались на вибірках, розроблених на основі таких притулків (Dobash & Dobash, Pagelow). По-третє, пошукові дослідження домашнього насильства (O'Brien, Levinger, Steinmetz, Straus) продемонстрували, що дослідження домашнього насильства можливо проводити на неклінічних вибірках [5]. Ці ранні дослідження проклали шлях визначенням відповідних методів і дослідницьких стратегій викриття та вивчення випадків домашнього насильства.

Останньою перешкодою для соціологічних досліджень було те, що перші праці про зловживання щодо дружин вже певним чином сформулювали сприйняття проблеми. Таким чином, оскільки перші моделі вивчення зловживання та насильства в сім'ї були представлені лікарями чи психіатрами, склалась тенденція розглядати зловживання як психіатричну проблему. Перші звіти, які описували зловживання в сім'ї не лише з точки зору підозри в психопатології, а також і наголошували на соціальних факторах, стосувались зловживання щодо дітей (Galdston, Steele & Pollock). І хоча вони зазнали значної критики, проте все ж стали певним початком [6].

Коли ж соціологи були залучені до вивчення домашнього насильства, з'ясувалось, що вони мають подвійне завдання. По-перше, вони вивчали та критикували ранні, медичні моделі, що домінували в дослідженнях. Соціологи критикували дослідження зловживань у сім'ї з методологічної точки зору — малі, нерепрезентативні вибірки, недостатність груп порівняння, невідповідний аналіз даних, та з теоретичної точки зору — однофакторні моделі й теоретизування, пристосоване до даної проблематики. Соціологи заперечували міфи, що домашнє на-

сильство є явищем рідкісним і притаманним психічно нездоровим людям; що лише бідні люди зловживають щодо своїх дружин чи дітей; а також, що побиті жінки отримують від цього задоволення. Соціологи також допомагали відкрити приховані форми домашнього насильства, такі як насильство дітей у сім'ї один до одного (Steinmetz), насильство щодо батьків (Steinmetz; Cornell & Gelles) та насильство щодо старших (Cornell & Gelles; Steinmetz) [7].

Другим завданням соціологів було використання соціологічних теорій та інструментів дослідження, щоб допомогти встановити природу, рівень та динаміку домашнього насильства як соціальної проблеми. З соціологами радились щодо природи та поширеності домашнього насильства, щодо вивчення факторів, які корелюють зі зловживаннями й насильством, та щодо причинних моделей і теорій. Крім того, соціальні служби та медичні працівники, які прагнули інформації, яка допомогла б мати справу з емоційною стороною насильства, з якою вони стикались, шукали поради щодо того, як краще лікувати й запобігати зловживанням та насильству.

Перше десятиліття досліджень домашнього насильства зосередилось на чотирьох основних питаннях: 1) визначення (номінальне й операційне) зловживання та насильства; 2) спроба вимірювання природи та поширеності домашнього насильства; 3) оцінка факторів, що корелюють з насильством вдома; 4) розробка причинних моделей для пояснення домашнього насильства. Наступного десятиліття соціологи пішли далі цих вихідних завдань і почали оцінювати наслідки насильства, його динаміку та вплив зовнішнього втручання на появу насильства в домі. Однак дослідження домашнього насильства продовжує лишатись міждисциплінарним заняттям.

Визначення основних понять

У мирний час жінки зазнають різного виду насильства. Але найчастіше вони зазнають його вдома, в сім'ї, коли той, хто образив, — чоловік, коханий, колишній чоловік, батько, вітчим, зять, син, свекор... Такі випадки об'єднуються терміном "домашнє насильство". Однією з головних проблем, що стояла перед дослідниками, які намагались вивчати насильство в сім'ї, була низка дилем, що постали у зв'язку з визначенням основних понять.

Згідно з одним з підходів до визначення домашнього насильства — визначення насильства у вузькому розумінні — представленим, наприклад, Гіденсом, Геллісом, власне насильством вважається лише фізичне насильство. Так, Гіденс визначає домашнє насильство як "застосування фізичної сили одним із членів родини до іншого

або інших" [8]. З терміна зрозуміло, що такі випадки трапляються в сімейному середовищі або серед осіб, які ведуть домашнє господарство. Одна людина підкоряє іншу шляхом морального та/або фізичного примусу. Домашнє насильство не має меж. Воно можливе як між чоловіком і жінкою, так і всередині колишнього подружжя, і між дорослими дітьми та старшими членами сім'ї, і між дітьми та новими партнерами одного з біологічних батьків, і серед одностатевих пар, і між батьками та дітьми, і між прийомними батьками та дітьми, одне слово — в будь-якому середовищі.

Гелліс теж розглядає концепт "насильства" як фізичних дій, на противагу агресії, яка також включає емоційний вплив. Концепти "насильства" та "зловживання" часто використовуються як взаємозамінні тими, хто вивчає домашнє насильство. Однак ці поняття, за Геллісом, не є концептуально еквівалентними. Більше того, існує чітка відмінність у тому, як кожен з цих концептів визначається.

Першою формою сімейного насильства, яка була відкрита й розпізнана як проблема, було зловживання щодо дітей чи синдром побиття дітей.

Серед науковців трапляється думка, що, оскільки не існує єдиних норм для стосунків всередині сім'ї, не може існувати і єдиного визначення того, що вважати зловживаннями чи насильством. Початкове визначення зловживання щодо дружини фокусувалось на актах фізичного насильства, що завдає ушкоджень і спрямоване проти дружини її чоловіком чи партнером (Gelles, Martin). Після того як зловживання щодо дружини було визнане як соціальна проблема, визначення було дещо розширене і включило сексуальні зловживання, подружнє зґвалтування і навіть порнографію (London, 1978) [9].

Головна суперечність у визначенні зловживання щодо дружини з'явилась у результаті опублікованого дослідження насильства над чоловіками (Steinmetz) та використання термінів "домашнє насильство", "сімейне насильство" та "подружнє зловживання" стосовно насильства між дорослими партнерами чи подружжям. Іноді справді доводиться чути думку, що жінки чинять не менше насильства у себе вдома проти дітей та своїх чоловіків, аніж останні. Проте насильство з боку жінок має більш обмежений та епізодичний характер, аніж чоловіче насильство, й жінки не так часто завдають своїм жертвам серйозної фізичної травми. "Побиття жінок" — регулярне знущання чоловіків над жінками — не має справжнього еквіваленту з протилежного боку. Чоловіки, які фізично кривдять своїх дітей, теж роблять це куди частіше, аніж

жінки, і їхні знущання залишають набагато триваліший слід. Соціологи та психологи наголошують, що обговорювати насильство та зловживання дорослих взагалі означає незначати на те, що переважними жертвами насильства в сім'ї все ж таки є жінки. Справжньою проблемою є напади на жінок, зловживання щодо жінок і насильство щодо дружин, і нейтральна спроба розглянути подружнє насильство відволікає наукову та громадську увагу і є прикладом женоненавистності.

~ За Геллісом, насильство також не є концептом, який легко визначити. По-перше, насильство часто використовують як заміник терміна "агресія". Тоді як насильство типово стосується фізичної дії, агресія часто стосується будь-якої умисної дії, спрямованої завдати шкоди іншій особі. Шкода може бути не лише фізичною, а також емоційною чи завдати матеріального збитку. По-друге, через негативне ставлення до терміна насильство, деякі дослідники намагались розмежувати шкідливе (harmful) насильство та розумніші, законні дії (legitimate). Дослідження сімейного насильства продемонстрували складність розмежування між "розумними" та "нерозумними" діями, оскільки кривдники, жертви, сторонні люди та агенти соціального контролю часто сприймають і допускають багато дій в межах сім'ї, які визнали б "незаконними", якби їх скоїли сторонні люди.

На спосіб визначення концепту насильства також впливають додаткові теоретичні та ідеологічні погляди. Насильство часто використовується як політичний концепт, щоб привернути увагу до небажаної поведінки чи ситуації.

Широковживане номінальне визначення насильства, запропоноване Геллісом та Стросом, визначає насильство як "дію, вчинену з наміром, чи сприйняту як намір завдати фізичної шкоди іншій особі" [10].

Фізичне насильство щодо жінок у сім'ях сучасної України

З червня по жовтень 1999 року в Україні проводилось дослідження на тему "Репродуктивне здоров'я українських жінок". Дослідження проводилось Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення Центру з контролю і профілактики захворювань (CDC) та Університету Джонса Гопкінса за фінансової підтримки Агенції США з міжнародного розвитку (US AID).

Головною метою дослідження була детальна перевірка широкого спектру питань, що стосуються репродуктивного здоров'я всього населення України, а також його окремих прошарків. В результаті проведеної роботи були отримані

показники з таких важливих розділів, як використання контрацептивів, планування вагітностей, задоволення потреби в службах сімейного планування, використання служб репродуктивного здоров'я, відсоток ефективності різних методів контрацепції, аборти й пов'язані з ними фактори, випадки фізичного насильства в сім'ї і багато іншого. Отримані дані дозволили виявити нагальні проблеми та потреби населення у сфері репродуктивного здоров'я, а також виділити ті прошарки населення, серед яких ці проблеми та потреби трапляються найчастіше.

Загалом було опитано 7129 жінок репродуктивного віку (15—44 роки) в 16 891 домогосподарстві. Специфіка вибірки полягала в існуванні двох пунктів додаткової вибірки: 5000 складала загальнонаціональна вибірка; 2000 — додаткова вибірка в м. Одесі, 1000 — додаткова вибірка в м. Донецьку. В зв'язку з додатковою вибіркою дані кінцевого масиву відповідно зважувались. Дані є репрезентативними для відповідної категорії населення України та її окремих регіонів. Відсоток відповідей у дослідженні склав 85 % для всієї України (84 % в містах та 89 % у сільській місцевості).

Згідно з результатами дослідження "Репродуктивне здоров'я українських жінок", 21,1 % (тобто п'ята частина) жінок, які хоч раз були в зареєстрованому чи незареєстрованому шлюбі, вказали, що зазнавали в своєму житті і погрози до фізичного насильства, і власне насильства з боку партнера або чоловіка. Слід зауважити, що в даному дослідженні запитання стосувались виключно фізичного насильства. Аналізуючи ступінь тяжкості посягань, зазначимо, що 90,5 % жінок, які стикались з проявами насильства з боку партнерів, зазнавали погроз до побиття; 86,3% — штовхання чи стусанів; 61,2% — побиттів кулаками; 16,9 % — погроз ножем чи іншою зброєю. З рисунка 1 видно, наскільки з віком зростає ймовірність застосування більш жорстких форм поведінки чоловіка щодо своєї партнерки.

Частота проявів фізичного насильства щодо партнерок дещо відрізняється для міської та сільської місцевості, складаючи 20,4 % в місті проти 22,8 % у селі.

Намагаючись прослідкувати зв'язок між схильністю бути жертвою насильства та досвідом насильства в батьківській сім'ї, варто відзначити, що якщо загалом 21,1 % респонденток зазнали насильства з боку свого партнера, то серед тих, хто стикався з насильством між своїми батьками, такий показник збільшується до 39 %, тобто зростає майже вдвічі. З іншого боку, 18,7 % всіх опитаних були свідками фізичного насильства, яке вчиняли одне щодо одного батьки, в той час

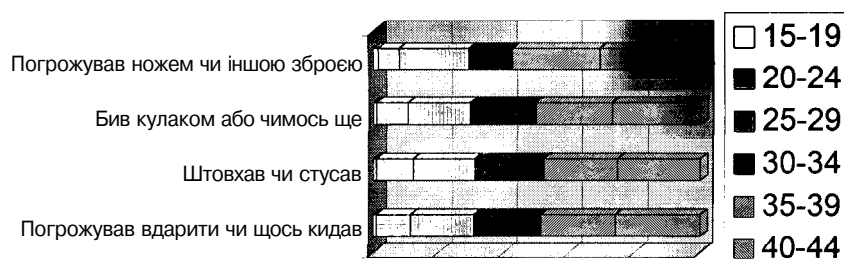

Рис. 1. Різні форми фізичного насильства з боку чоловіка за віковими групами жінок

як серед тих, хто самі стали жертвами насильства вже у власних сім'ях, такий показник становить 36,4 %, тобто, знову ж, майже вдвічі більше. Перевіряючи гіпотезу про те, що, ставши жертвою насильства одного разу, ймовірність повторення цього значно зростає, зазначимо, що загалом серед опитаних 29,5 % зазнавали фізичних зловживань у дитячому віці від членів своєї сім'ї, з них 51,7 % згодом відчули це і в своїй власній сім'ї.

Вісім відсотків респонденток, що мали партнерів, зазнали фізичного насильства від них протягом останніх 12 місяців. Для половини з них це закінчилось фізичними ушкодженнями. Як уже зазначалось вище, інформація про домашнє насильство не часто виходить за межі сім'ї. Це підтверджують і дані дослідження, адже лише 14,2 % жінок, котрі зіткнулись з проявами насильства з боку партнерів за останні 12 місяців, звернулись до медичних установ з приводу побоїв, які були наслідками цих сутичок, в той час як майже половина з тих, хто звернувся, потребували госпіталізації. Серед інших установ, до яких звертались потерпілі, називались міліція (16,0 %), медичні працівники (9,3 %) та психолог (2,1 %). Більшість же звертались за допомогою до родичів і друзів (68,8 % та 56,6 % відповідно).

Низький рівень життя переважної частини населення та пов'язана з ним втрата маскуліної ідентичності часто мають наслідком зловживання алкоголем з боку чоловіків. Можна припустити, що саме ця причина часто провокує прояв насильства щодо жінок як засіб самоствердження чоловіка. Так, на запитання: "Останнього разу перед тим, як Ваш чоловік/партнер бив або погрожував Вам, чи вживав він алкоголь?" 77 % опитаних, які зазнали образ протягом останнього року, відповіли ствердно. Щодо решти, то у 21,9 % випадків прояв фізичного на-

сильства супроводжувався вживанням чоловіком алкоголю.

Серед респонденток, які протягом життя зазнавали фізичного насильства (чи погроз до нього) з боку свого партнера, 62 % на момент інтерв'ю перебували в зареєстрованому шлюбі; 22 % — розлучені; 9 % — жили з партнером у незареєстрованому шлюбі; 4 % — жили окремо від чоловіка, з яким офіційно одружені, та 3 % склали вдови.

Той факт, що в незареєстрованому шлюбі відсоток таких випадків значно нижчий, ніж для зареєстрованого, ще не свідчить про те, що чоловіків зупиняє саме формальний бік справи, адже майже 60 % таких жінок на момент опитування перебували у другому шлюбі (під шлюбом розуміється як офіційний, так і неофіційний).

Отже, досить показовим є той факт, що 62 % жінок, які стикалися з насильством з боку партнера, є заміжні, причому, 78 % з них перебувають у першому шлюбі. Чи свідчить цей факт про терплячість українських жінок щодо насильства? На мою думку, лише частково. На жаль, з доступних даних ми не можемо зробити вичерпних висновків про співвідношення ресурсів чоловіків та жінок, однак маємо змогу побачити, що серед зазначеної групи жінок лише 58,1 %, тобто трохи більше половини, мають роботу та 2,4 % називають себе самозайнятими, в той час як 11,8 % перебувають у відпустці по догляду за дитиною та 27,7 % — безробітні чи домогосподарки. Це, я вважаю, свідчить про матеріальну залежність значної частини заміжніх жінок від своїх чоловіків, що практично унеможливорює будь-який прояв непокори чоловікові з їхнього боку. Не варто також забувати про дуже актуальні житлові проблеми для багатьох жителів України.

Розглянемо освітній рівень жінок, які зазнають домашнього насильства. Дані дослідження спростовують поширену думку про те, що насильства насамперед зазнають малоосвічені жінки. Навпаки, за результатами опитування, лише 8 % респонденток, що зазнали насильства, мають освіту нижчу від середньої, в той час як середню мають 42,5 %, а вищу за середню — 49,5 % респонденток.

Отже, загалом дані наведеного дослідження підтверджують поширеність фізичного насильства щодо жінок у сім'ях України і спростовують деякі поширені стереотипи, що склались у суспільстві щодо цього питання.

Проблема домашнього насильства, яка зовсім нещодавно стала відкритою для наукових дискусій у нашій країні, потребує детального вивчення. Наслідки подібних вчинків позначаються не лише на поточному здоров'ї жіночої частини населення, а і на його наступних поколіннях, адже існує прямий зв'язок між здоров'ям матері та дитини, яку вона виношує.

У вітчизняній літературі вже з'являються перші спроби аналізу ситуації. Однак подібні висновки вимагають емпіричних підтверджень. На жаль, дослідження насильства в сім'ї ще не мають потрібного поширення в нашому суспільстві. Дуже важливим для цього є проведення саме репрезентативних досліджень на загальнонаціональному рівні.

Таким чином, за допомогою даних кількісного дослідження можемо зробити висновок про значну поширеність фізичного насильства щодо жінок з боку їхніх партнерів (офіційних чи неофіційних чоловіків) в сім'ях України. Так, 1/5 частина жінок, які будь-коли мали постійних партнерів, повідомили про фізичне насильство тією чи іншою мірою. Дослідження підтверджує недовіру жінок до правоохоронних органів України в питаннях запобігання чи покарання насильства в сім'ї. Тобто проблема сімейного насильства в Україні продовжує лишатись внутрішньосімейною. Отримані дані спростовують поширений стереотип про те, що насильства зазнають переважно малоосвічені жінки.

На жаль, на основі проведеного дослідження неможливо детально дослідити ситуацію насильства в сім'ї. Важливими елементами, котрі лишились поза увагою, є з'ясування причин того, чому переважна більшість жінок все-таки не залишають свого кривдника. Лише частково підтверджується гіпотеза про економічну залежність цих жінок від своїх чоловіків. Адже 11,8 % жінок, які зазнають насильства вдома та перебувають у першому шлюбі, знаходяться у відпустці по догляду за дитиною, а 27,7 % — безробітні чи домогосподарки.

Дані наведеного дослідження також підтверджують гіпотезу про циклічність, або міжпоколінну передачу сімейного насильства. Аналіз свідчить, що у тих жінок, які були свідками проявів фізичного насильства між своїми батьками, і тих, котрі самі зазнали фізичної образи з боку когось із членів своєї батьківської сім'ї або родичів, ймовірність пережити фізичне насильство з боку власного партнера зростає майже вдвічі.

На мою думку, найважливішим кроком для зміни балансу влади й авторитету в шлюбі є економічна незалежність жінок. Критично важливим для успіхів жінок в економіці є їхнє право контролювати власне тіло щодо народження дітей, однаковий доступ до праці, яка генерує більші економічні ресурси і зростання пріоритету сімейних стосунків, та виховання дітей над професійними орієнтаціями в обох членів подружжя.

Важливим фактором у спробах подолання частих випадків насильства щодо жінок є ставлення суспільства до подібних правопорушень. За даними Українського інституту соціальних досліджень лише 56 % опитаних жінок вважає зґвалтування насильством. Чоловіків, які так думають, ще менше — 50 % [11]. Постає цілком логічне запитання: чим є зґвалтування для решти респондентів? На моє переконання, будь-які блискучі розробки заходів з подолання домашнього насильства не матимуть жодного успіху, доки у свідомості суспільства не з'явиться потреба в них, доки самі жінки не визнають цю проблему як таку, з якою потрібно боротись на суспільному, державному рівні.

1. ЮНИСЕФ (1999 год), "Женщины в переходный период". Региональный мониторинговый доклад № 6, Флоренция: Международный центр развития ребенка ЮНИСЕФ — С. 87.
2. Там само. — С. 89.
3. Gelles, Richard J. Family Violence II Annual Review of Sociology, 1985 — P. 348.
4. Там само — P. 348.
5. Там само. — P. 349.
6. Там само — P. 349.

7. Там само. — P. 350.
8. Гіденс, Ентоні. Соціологія / Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; Наук. ред. О. Івашенко. — К.: Основи, 1999. — С. 201.
9. Gelles, Richard J. Family Violence II Annual Review of Sociology, 1985. — P. 351.
10. Там само. — P. 352.
11. Я жінка... Я боюся? / Упорядкування М. Веселовської. — К.: "Ніка-Центр", 1998, — С. 11.

Zakhozha V.

PHYSICAL VIOLENCE
AGAINST WOMEN IN FAMILIES

The article is devoted to the analysis of a situation with violence, which is faced by women in their families (by partners we consider the men, with which women are in the registered or not registered marriage). The history of occurrence of sociological researches of family violence is examined, and the situation in modern Ukraine is analyzed on the basis of national empirical research.